

کیهان

اسلام را کامل ترین دین معرفی می کنند به این دلیل که دستورات آن جامع است به گونه‌ای که سعادت دنیوی و اخروی افراد را تأمین کرده و مسیر صحیح پیشرفت مادی و معنوی را به درستی تبیین می‌نماید؛ زهد از بالاترین فضائل اخلاقی‌ست که توصیه دین به آن نه به معنای عقب ماندن از زندگی بلکه به مفهوم تغییر نگاه نسبت به دنیا و مادیات است.

نگوشت کناره گیری از دنیا

«رهبانیست به معنای ترک مردم و اجتماع و زندگی انفرادی در گوشه‌ای دورافتاده، دوری از امور جنسی حتی حلال، دوری از گوشت و بوی خوش، معنا شده و بیشتر در مورد زاهدیـن مسیحی کاربرد دارد.»^(۱)
زهد به بدعت‌های ناصحیح مسیحیان در زمینه رهبانیست «تحریم ازدواج» برای مردان و زنان تارک دنیا و «انزوا از اجتماع» و پشت‌بازدن به وظایف انسان در اجتماع، و انتخاب معصوم‌ها و دیربازی دورافتاده برای عبادت و زندگی در محیطی دور از اجتماع بود.» اما از نگاه اسلام و رهبانیست دوری گزینن از دنیا و مواهبش یشدت مورد مذمت قرار گرفته است.

نگاه صحیح نسبت به دنیا

«در مورد دنیا دو نظر مطرح است:

۱. عالم دنیا دنیای عالم ذات شر و فساد و تباهی است. ۲. خود دنیا خوب است؛ اما عاقله و محبت به دنیا نامطلوب است. طبق نظر اول، کسانی که به تمام دنیا و هستی با نظر بدبینی نگاه می‌کنند و هستی و حیات را شر می‌دانند، راه چاره‌ای برای سعادت بشر و نجات او از بدبختی ندارند؛ مگر پوچ‌گرایی و خودکشی. اما کسانی که گفته‌اند دنیا بد نیست؛ بلکه عاقله به دنیا بد است؛ می‌گویند چنین نیست که

نمی‌باشد.
آیسا علاقه‌ای که بشر به امور دنیوی دارد؛ مثل محبت والدین به فرزندان و فرزندان به والدین، فطری و طبیعی یا مصنوعی است و در اثر سوء تربیت پیدا می‌شود؟ بسودن شک این عاقلق، طبیعی و فطری است و در این صورت چگونه ممکن است مذموم باشد و وظیفه انسان این باشد که این عاقلق را از خود دور کند؟ که شخص را از دنیوی مخلوقات بیرون از وجود انسان هیچ‌کدام را نمی‌توان گفت شر است؛ همین‌طور هم در قوا و غرایز و اعضای روحی انسان، در میل‌ها و رغبت‌های انسان، هیچ میل و رغبت و عاقله طبیعی و فطری نیست که بی‌حکمت باشد، هدف و مقصدی نداشته باشد، بلکه همه اینها حکمت دارد.
علاقه به فرزند، عاقله به پدر و مادر، عاقله به هسبر، عاقله به مال و ثروت، عاقله به پیش افتادن و تقدم، عاقله به احترام و محبوبیت، همه اینها حکمت‌های بزرگی دارد که بدون اینها اساس زندگی بشر از هم آشفته می‌شود.»^(۲)

زهد در نگاه اخلاقی

زهد به معنای عدم تعلق قلبی نسبت به دنیا همراه با مسئولیت‌پذیری و تلاش برای رسیدن به اهداف مادی و معنوی است. اقتصاد، بخش لاینفک زندگی انسان است و انسان طبیعتاً نمی‌تواند بدون اقتصاد و رفح نیازهای مادی، به تکامل معنوی خویش مبادرت ورزد. بنای اسلام بر اعتدال است، به همین دلیل هر جا که دستوری ارائه می‌دهد و امری را توصیه می‌کند بهترین جایگاه را نقطه اعتدال می‌نانه‌وی معرفی می‌نماید.اقتصاد و تلاش در جهت رسیدن به حوایج دنیایی نیز از این قاعده مستثنی نیست. اسلام توصیه به امور اقتصادی می‌کند و با سوءتوصیه‌ای اخلاقی چون زهد، صرفجویی و قناعت، نیکوکاری و… آن را تعدیل می‌نماید.

اسلام دین تک‌بعدی نیست. هر شخصی در برابر خود و خدا و جهان و اجتماع وظایفی دارد. توصیه‌های دین نیز در جهت انجام وظایف انسان تنظیم شده است؛ بنابراین اگر توصیه‌ای مبتنی بر قناعت یا زهد وجود دارد هرگز نمی‌تواند بر خلاف مسئولیت‌پذیری انسان باشد و الا آن توصیه ناقص است. زهدی که انسان را از تکالیف اجتماعی و اقتصادی‌اش دور کند زهدی است که با نگاه ذوابعدای دین فاصله دارد.

بایسد سوخت و ساخت؛ و راحل برای سعادت بشر و نجات او از بدبختی این است که با این علاقه‌ها مبارزه و ریشه آنها کنده شود؛ انچه نسبت انسان از چنگال شرور رهایی می‌یابد و سعادت را در آغوش می‌گیرد.

این دو دیدگاه هر دو غلط است؛ زیرا:

الف) اساساً بدبینی به خلقت و آفرینش با توحید سازگار نیست. دینی که براساس توحید و اعتقاد به خدای رحمان و رحیم و علیم و حکیم بنا شده؛ جایی برای این افکار باقی نمی‌گذارد.

ب) امسا آیة عاقله به دنیا مذموم است؟ این تفسیر خیلی شایع است؛ اما بی‌اشکال نیست و با قرآن سازگار

شبیه: به ما می‌گویند در زندگی قناعت کنید و از طرفی می‌گویند؛ از خدا کم نخواهید به نظر تان چه کنیم؟
پاسخ: هر دو گزینه فوق در آیات و روایات ما فراوان توصیه شده است؛ از طرفی سفارش‌های بسیاری در مورد قناعت و اتکا کردن به آنچه خداوند متعال تقدیر کرده وجود دارد و از طرفی در آیات و روایات و کلمات بزرگان به ما گفته‌اند از خداوند متعال زیاد نخواهید و همت عالی داشته باشید و از خداوند کم نخواهید. از این رو طبیعی است که برای برخی افراد شبهه فوق ایجاد شود. برای پاسخ به این سؤال توجه به چند نکته لازم است.

معنای زیاد خواستن از خداوند متعال

غالب روایاتی که به ما توصیه می‌کنند از خداوند متعال زیاد درخواست کنید، معمولاً در مقام بیان این نکته هستند که خواسته‌های

انسان باید مقام دعا را از مقام زندگی جدا کند. در موقع دعا همه خیرات دنیایی و آخرتی را در خواست کند حتی رزق و روزی وسیع و کثیر طلب نماید و سعی کند شرایط لازم برای استعجاب شدن این گونه دعاها را فراهم کند؛ اما در طول زندگی و موقع مشاهده مقدرات الهی و نحوه پاسخگویی خدا به درخواست‌ها و دعاها ی او، در مقابل قضا و تقدیر الهی تسلیم بوده و راضی به رضای او باشد و به هر چه خدا برای او مقدر کرده قناعت کند و ناسپاسی و حرص و طمع را از خود دور سازد و بداند تمام خواسته‌های او حتماً پاسخ داده می‌شود، منتهی آن گونه که خدا همیشه آن گونه که او می‌خواهد.

خود را (هر چند خیلی زیاد باشد) در گرگه لطف و در برابر کرم و قدرت الهی زیاد نبینید؛ چرا که برای خداوند متعال کم قدرت و کرم و علم بی‌نهایت دارد خواسته‌های شما زیاد و سنگین نیست، بلکه هر چه باشد کوچک است. فکر نکنید این همه خواسته از کرم و قدرت و لطف خدا بیشتر است؛ مانند این روایت شریف که از نبی کریم (صلی‌الله‌علیه‌وآله) نقل شده که می‌فرمایند: «سَلُوا اللَّهَ وَاجْزِلُوا، کَلِمَةً لَا يَتَعَلَّقُ شَيْءٌ مِنْهَا بِشَيْءٍ مِنْ عِبَادِهِ إِلَّا أَنْ يَنْفَعَهُمْ مِنْهُ»^(۱) همچنین حضرت فرمودند: «إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ: وَلَوْ أَنَّ قُلُوبَ عِبَادِي اجْتَمَعَتْ عَلَى قَلْبِ أَسَدٍ عَبْدِي لَمَا رَأَوْا ذَلِكَ إِلَّا مِثْلَ رِيٍّ يَأْتِي مِنْ عِبَادِي فَمَنْعَتُهَا فِي بَحْرِ، وَلَوْ أَنَّ عِبَادِي عَلَى كَلَامٍ، وَعَدَّتِي كَلَامٌ وَ إِنَّمَا أُولُو الْقُلُوبِ لَكُنْ، فَيَكُونُ: خَادُونَ»^(۲) می‌فرمایند: اگر دل‌های همه را بکنند او من از روی آنان را برآورم! این ازروها همچون سوزنی است که بنده‌ای از بندگان من، آن را در آب دریا فرو برد؛ زیرا عطای من با یک کلام است و ابرار من نیز یک کلام و

ویژگی‌های سوره فتح چیست؟ پیام و آموزه‌های آن چیست؟ خواص و فضائل آن چگونه است؟ فضای نزول و دلیل نازل‌سازی آن به «فتح» چیست؟ امر از «فتح» چیست؟ «فتح مبین» چیست؟ در نوشتار حاضر به این سوالات پاسخ داده شده است. لازم به ذکر است که رهبر معظم انقلاب برای پیروزی جبهه مقاومت مقاومت بر خواندن «سوره فتح»، «دعای چهاردهم صحیفه سجاده» و «دعای توسل» را توصیه کرده‌اند.

سوره فتح چهاردهشتمین سوره در چیش کنونی قرآن به شمار می آید و دارای ۲۹ آیه می باشد و در جزء ۲۶ قرآن قرار گرفته است. این سوره، در ترتیب نزول، صد و دوازدهمین سوره می باشد و بعد از سوره صف نازل شده است.^(۱) این سوره از سوره‌های مدنی است. ^(۲) فتح در لغت به معنای «فشایش» و «پیروزی» است و چون آیه اول این سوره مشتمل بر بیان «فتح مبین» و پیروزی پیامبر (ص) بر مشرکان بعد از امضای پیمان صلح حدیبیه می باشد، این سوره به نام ننگاری شده است. غرض کلی سوره فتح، بیانگر نعمت فتح و پیروزی و وعده پاداش الهی بر استقامت مؤمنان است و محتوای آن مشتمل بر نوید پیروزی مسلمانان بر مشرکان

سوره فتح در فضائی نازل شد که مسلمانان غرق در اندوه و غم بودند و نزول این سوره موجب سرور و شادمانی پیامبر(ص) و مسلمانان شد، لذا قرائت و توجه به مضامین آن به هنگام غم و اندوه، می تواند زمینه امید به وعده الهی را فراهم سازد.

معارفMaarefKayhan@Kayhan.ir

مفهوم زهد در اسلام

زهد، مورد سفارش دین است؛ اما هرگز به معنای کناره‌گیری از خلق و اجتماع نیست. زهدی که منجر به فاصله گرفتن از اجتماع شود، انکار تکالیف اجتماعی را نتیجه دهد و بساط تضعیف آموزش و تولید را فراهم کند، قطعاً مورد پسند اسلام نیست و بالعکس به شدت مذمت شده است.

نیازهای واجب مورد خدشه قرار گرفته و آن را دنیاطلبی می‌نامند. حال آنکه در دین اسلام سفارش زیادی به کسب‌وکار و تلاش، بـیـرای به دست آوردن روزی حلال شده است.»^(۲)

اسلام دین تک‌بعدی نیست. هر شخصی در برابر خود و خدا و جهان و اجتماع وظایفی دارد. توصیه‌های دین نیز در جهت انجام وظایف انسان تنظیم شده است؛ بنابراین اگر توصیه‌ای مبتنی بر اجتماع شود، انکار تکالیف اجتماعی را نتیجه دهد و بساط تضعیف آموزش و تولید را فراهم کند، قطعاً مورد پسند اسلام نیست و

از امام حسن مجتهد سوال شده زهد چیست؟ فرمود: دلدادگی به تقوا و دل بر گرفتن از دنیا.

زهدی که انسان را از تکالیف اجتماعی و اقتصادی‌اش دور کند زهدی است که با نگاه ذوابعدای دین فاصله دارد. در روایت مؤتفی از امام کاظم(ع) نقل شده که فرمود: «من طلب هذا الرزق من حله ليعود به على نفسه وياله کان المكالجه في سبيل الله، هر کس رزق و روزی را از راه حلال به دست آورد تا آن

زهدی که به ما می‌گویند در زندگی قناعت کنید و از طرفی می‌گویند؛ از خدا کم نخواهید به نظر تان چه کنیم؟
پاسخ: هر دو گزینه فوق در آیات و روایات ما فراوان توصیه شده است؛ از طرفی سفارش‌های بسیاری در مورد قناعت و اتکا کردن به آنچه خداوند متعال تقدیر کرده وجود دارد و از طرفی در آیات و روایات و کلمات بزرگان به ما گفته‌اند از خداوند متعال زیاد نخواهید و همت عالی داشته باشید و از خداوند کم نخواهید. از این رو طبیعی است که برای برخی افراد شبهه فوق ایجاد شود. برای پاسخ به این سؤال توجه به چند نکته لازم است.

قناعت و دعا برای زیاده نعلت‌ها

چنان‌که در روایات متعددی بشارت داده‌اند که هیچ دعایی نیست که بی‌تأثیر باشد، بلکه حتماً نوعی از استعجاب برای آن وجود دارد، پس نایمید نشوید و زیاد دعا کنید. هرچند نتیجه و استعجاب محسوسی مشاهده نکنید؛ مانند این روایت رسول اکرم که فرمود: «ما من مُسْلِمٌ دَعَا اللَّهَ تَعَالَى بِدَعْوَةٍ لَيْسَ فِيهَا قَطِيعَةٌ رَحِمَ وَلَا اسْتِجَابَ إِثْمَ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ تَعَالَى بِهَا إِحْدَى خِصَالِ ثَلَاثٍ: إِمَّا أَنْ يَنْجِلَهُ لِمَا أَلْتَمَعَهُ وَإِمَّا أَنْ يَذْخِرَها لَهُ فِي الْآخِرَةِ وَإِمَّا أَنْ يُرْفِعَ عَمَلَهُ مِنْ السَّوْءِ؛ هر مسلمانی که خدا را به دعایی بخواند و آن دعا برای قطع رحم یا رسیدن به گناهی نباشد، خداوند متعال یکی از این سه کار را در حق او می‌کند یا دعایش را در دنیا برآورده، یا آن را ذخیره آخرت او قرار دهد و یا بدی و گزندى را از او دور سازد.»^(۲)

زیاد خواستن به معنی همه‌چیز خواستن
زیاد خواستن از خدا که در کلمات اولیای دین و بزرگان توصیه می‌شود، می‌تواند به معنی همه‌چیز خواستن از خدا و فقط از او درخواست کردن باشد، چنان‌که اهل‌بیت به ما توصیه کرده‌اند که همه‌چیزتان را از خدا بخواهید حتی نمک آش و بند گشتن از غیر خدا چیزی را مستقلاً درخواست نکنید که خود نوعی شرک است. پیامبر خدا فرمود: «سَلُوا اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ مَا بَدَأَ لَكُمْ مِنْ حَوَائِجِكُمْ حَتَّى شَيْعَ التَّلْعَلُ، فَإِنَّهُ لَمْ يَبْسُرْهُ لَمْ يُنْتَسِرْ؛ برای هر حاجتی که دارید، حتی اگر بد کش باشد، دست خواهنش به سوی خداوند دراز کنید؛ زیرا تا آن را اسان نگرداند آسان آورده‌ام! نشود.»^(۳)

زیاد خواستن و نایمید نشدن
زیاد خواستن گاهی می‌تواند به معنی زیاد دعا کردن و نایمید نشدن از استعجاب باشد، چون برخی مواقع ما مستعجب شدن دعای خود را منتهی نمی‌شویم و کم‌کم نایمید شده و کمتر دعا می‌کنیم؛

بازگردند بعد از امضای صلح حدیبیه، مسلمانان اندوهگین به سمت مدینه حرکت کردند، طوفانی از غم و اندوه مسلمانان را فراگرفت و ابوهی از ناراحتی‌ها و گاه شک و تردید بر افراد ضعیف‌الایمان غالب شد. در این هنگام سوره فتح بر پیامبر(ص) نازل شد و چهره حضرت را مسرور و شادمان کرد و امید به آینده‌ای روشن را برای مسلمانان به ارمان آورد.^(۴)

سوره فتح امیدآفرین و الهام بخش

محتوای سوره فتح را نوید پیروزی مسلمانان بر مشرکان، افزایش تعداد یکه‌پارستان و پاداش آنان در دنیا و آخرت، بخشش و مغفرت مجاهدان، انذار به منافقان و توصیف سیمای یاران پیامبر(ص) تشکیل می‌دهد. مضمون آیات این سوره، فوق‌العاده حساس و سرنوشت‌ساز است و آموزه‌های آن برای مسلمانان امروز در برابر حوادث گوناگونی که جوامع اسلامی با آن درگیر هستند الهام‌آفرین است.

محتوای سوره فتح
سوره فتح داسستان حدیبیه، تحقق رؤیای پیامبر(ص) مبنی بر ورود به مسجدالحرام و انجام مناسک و عمره، کارشکنی و تخلف منافقان از همراهی پیامبر، منافقت مشرکان از ورود پیامبر(ص) و مسلمانان به مکه می‌باشد و هدف کلان و غرض کلی سوره، بیانگر نعمت فتح و پیروزی و وعده پاداش الهی بر استقامت و پیروی مؤمنان از رسول خدا (ص) است.^(۵)

را به مصرف خود و خانواده‌اش برساند، مانند کسی است که در راه خدا جهاد می‌کند.»^(۶)

تقویت سرمایه اجتماعی از نظر اسلام اصالت دارد؛ بنابراین هر دستوری که سرمایه اجتماعی را به خطر اندازد مورد پسند دین واقع نمی‌شود به همین دلیل زهدی که شخص را از دنیوی و کناره‌گیر کند مذموم تلقی شده است. ریاضت و انزوا در مورد مردود است چراکه مانعی در جهت عدالت اجتماعی، حقوق خانواده و ایفای نقش اقتصادی محسوب می‌شود.
بـه فاصله گرفتن از اجتماع انگیزه کار را کم می‌کند؛ حال آنکه تلاش و کار همواره مورد توصیه بوده است. دوری از اقتصاد و اجتماع می‌تواند اضطراب و افسردگی را نتیجه دهد؛ این در حالی‌ست که توصیه‌های دین باهدف جامع‌ای سالم انجام می‌گیرد نه اجتماعی که با انواع اختلال‌ها دست‌وپنجه نرم کند.

توصیه‌های مادی
برخی از دستورات اسلامی توصیه به بهره‌بردن از امور مادی است. به عنوان مثال در روایت می‌خوانیم: توصیه به داشتن خانه بزرگ، «مِنْ السَّكَاةِ شَعَةُ الْعُزْلُ؛ خانه وسیع مایه سعادت زندگی است.»^(۷)
توصیه به مرکب: «مِنْ سَكَاةِ الْمُؤْمِنِ دَابَّةٌ رِيْكُنُهَا فِي خَوَاتِجِهِ وَ يَفْقِي عُلَّتُهَا حَقُوقُ إِخْوَانِهِ؛ از سعادت مؤمن این است که چارپایی داشته باشد که برای انجام کارهایش سوارش شود و بر روی آن حقوق برادرانش را بهجا آورد.»^(۸)

«روایاتی که در باب منزل و وسیع و مرکب راهوار ذکر شده؛ روایاتی هستند معتبر و ظاهر علت این امر چند چیز است: الف) عیش و مشقت در این امور که انسان روزانه به آن نیاز دارد، او را از امور اساسی و اخروی باز می‌دارد. اگر کوچکی منزل انسان باعث شود در تنگنا قرار گیرد و نداشتن مرکب راهوار سبب شود در کارهای روزمره یا اخلاخل مواجهه گردد؛ فعلاً اگر امکان تهیه منزل و مرکب مناسب وجود داشته باشد؛ عقل از آن منع نمی‌کند. البته دل نباید بست؛ اسراف نباید کرد و از حد معقول نباید پا فراتر گذارد. ب) اخلاقیات در اسلام تک‌بعدی نیست؛ همچنان‌که زهد مطلوب است؛ صالِح‌رحم نیز مطلوب است؛ برگزاری مراسم ذکر و دعا مطلوب است و همچنین اکرام مهمان مطلوب است. با توجه به این نکات گاهی مسکن بزرگ خود نعمتی است که به سبب آن آخرت به دست می‌آید.»^(۹)

نتیجه
زهد با عدم تعلق قلب به مال و ثروت و شهرت و… از مهم‌ترین توصیه‌های اخلاقی اسلام است. در عین حال منظور اسلام از توصیه به زهد هرگز کناره‌گیری از اجتماع و سیاست و اقتصاد نبوده است. مشارکت جمعی و شرکت در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی و سیاسی به شرطی که همسو با دستورات دین باشد مورد سفارش قرار گرفته است. زهدی که انگیزه کار، آموزش، سرمایه‌گذاری، تولید، ایفای تکالیف اجتماعی و… را تضعیف کند مانع رشد است و اسلام رشد فردی و اجتماعی را مورد تأکید قرار داده است. دستور اسلام برای زهد به این دلیل است که افراد

برای جمع میان قناعت در زندگی و زیاد خواستن از خدا، باید دانست که زیاد خواستن از خدا به معنی بزرگ ندانستن خواسته‌ها در برابر قدرت و کرم خداست و گاهی هم به معنی محدود نکردن خواسته‌ها به امور مادی یا به خود و دعا کردن برای دیگران یا نایمید نشدن از تأخیر استعجاب دعاست یا به معنای همه‌چیز از خدا خواستن حتی نیازهای کوچک است یا اینکه باید موقع دعا از خدا زیاد طلب کرد، اما در زندگی باید به مقدرات الهی قانع بود و به رضایت او دل سپرد.

بااین‌حال در موارد زیادی، بخصوص در دعا‌های اهل‌بیت(ع) رزق وسیع و کثیر از خدا خواسته شده است. بدین معنا که معانی فوق منافاتی ندارد که در برخی، ما از خداوند متعال رزق مادی دنیایی فراوان هم

درخواست کنیم؛ همچنان‌که اهل‌بیت این‌گونه درخواست‌هایی هم داشته‌اند در این صورت برای پاسخ به شبهه فوق باید گفت انسان باید مقام دعا را از مقام زندگی جدا کند. در موقع دعا همه خیرات دنیا و آخرتی را در خواست کند حتی رزق و روزی وسیع و کثیر طلب نماید و سعی کند شرایط لازم برای مستعجب شدن این‌گونه دعاها را فراهم کند؛ اما در طول زندگی و موقع مشاهده مقدرات الهی و نحوه پاسخگویی خدا به درخواست‌ها و دعا‌های او، در مقابل قضا و تقدیر الهی تسلیم بوده و راضی به رضای او باشد و به هر چه خدا برای او مقدر کرده قناعت کند و ناسپاسی و حرص و طمع را از خود دور سازد و بداند تمام خواسته‌های او حتماً پاسخ داده می‌شود، منتهی آن گونه که خدا صلاح می‌داند نه همیشه آن گونه که او می‌خواهد. چنان‌که حضرت علی(ع) می‌فرماید: «لَا تَبْتَغُكَ إِلَّاطَاءَ إِبْطَاءٍ، فَإِنَّ الْعَلِيَّةَ عَلَى قَدَرِ التَّيَبِّ، وَرِمَا أَجْرَتْ عَنْكَ الْإِبْطَاءَةُ لِيَكُنْ ذَلِكَ أَطْعَمَ لِأَجْرِ السَّالِ وَأَجَزَلْ لِعَطَاءِ الْأَمَلِ، وَرِمَا سَأَلْتَ الشَّيْءَ أَوْ تَوَاضَعْتَ وَابْتِغَيْتَ خَيْرًا مِنْ عَاجِلٍ أَوْ أَجَلًا أَوْ ضَرَفَ عَنكَ لَمْ أَوْ خَيْرٌ لَكَ، فَلَبَّزَ أَمْرٌ قَدْ قَلْبَتْهُ وَفِيهِ هَلَاكٌ دِينِكُ لَوْ أَوْتَيْتَهُ؛ هرگز نباید تأخیر

دعا تو را از مأیوس شدن، زیرا بخشش پروردگار به اندازه نیت (بندگان) است، گاه می‌شود که اجابت دهد که تا آخر می‌تواند تأجر و پاداش در خواست‌کننده بیشتر شود و عطای ازرومندان را افزون تر کند و گاه می‌شود چیزی را از خدا می‌خواهی و تو نمی‌دهد در حالی‌که بهتر از آن در کوتاه مدت یا دراز مدت به تو داده خواهد شد یا آن را به چیزی که برای تو بهتر از آن است تبدیل می‌کند، گاه چیزی از خدا می‌خواهی که اگر به آن برسی مایه هلاک دین

رهبر معظم انقلاب در سال ۱۴۰۳ ه.ش. پس از عملیات طوفان الاقصی که درگیری بین نیروهای مقاومت و رژیم صهیونیستی افزایش یافته بود، به مردم توصیه کردند برای پیروزی جبهه مقاومت این سوره را بخوانند.

همچنین از امام صادق(ع) نقل شده که: حَضَرُوا أَمَوَالَكُمْ وَ نِسَاءَكُمْ وَ مَا مَلَكَ أَيْمَانُكُمْ مِنْ التَّلَفِ بِفِرَاقِهِ- إِذَا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا- فَإِنَّهُ إِذَا كَانَ مَعَكَ دِمْنٌ فَرَاتِهِ نَادَى مُنَادُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَسْمِعَ الْخَلَائِقَ أَنَّتَ مِنْ عِبَادِي الْمُخْلِصِينَ أَحْقَوهُ بِالْإِحْسَانِ مِنْ عِبَادِي وَأَذْخَلُوهُ جَنَّاتِ التَّعِيمِ وَ اسْتَقْوُوا مِنْ الرُّوحِ الْخَمِيرِ بِمَزَاجِ الْكَافُورِ؛ مداومت بر تلاوت این سوره، بخواند، از خانواده و از تلف و آسیب حفظ می‌کند و قاری آن را در قیامت در زمره بندگان شایسته خدا قرار گرفته و با شراب گوارای بهشتی پذیرایی می‌شود.^(۱۱)
مضمون ماندن از خطرات، سرشمرده شده است.^(۱۲)
ناگفته پیداست که این خواص و فضائل مربوط به تلاوت همراه با تفکر و عمل است. سوره فتح در فضائی نازل شد که مسلمانان غرق در اندوه و غم بودند و نزول این سوره موجب سرور و شادمانی پیامبر(ص) و مسلمانان شد، لذا قرائت و توجه به مضامین آن به هنگام غم و اندوه، می‌تواند زمینه امید به وعده الهی را فراهم سازد.^(۱۳)

رهبر معظم انقلاب در سال ۱۴۰۳ د.ش. پس از عملیات طوفان الاقصی که درگیری بین نیروهای مقاومت و رژیم صهیونیستی افزایش یافته بود، به مردم توصیه کرد برای پیروزی جبهه مقاومت این سوره را بخوانند.^(۱۴)

صفحه ۷شنبه ۲۶ مهر ۱۴۰۴۲۵ ربیع الثانی ۱۴۴۷ – شماره ۲۳۹۸۱

تقویت سرمایه اجتماعی از نظر اسلام اصالت دارد؛ بنابراین هر دستوری که سرمایه اجتماعی را به خطر اندازد مورد پسند دین واقع نمی‌شود، به همین دلیل زهدی که شخص را منزوی و کناره‌گیر کند مذموم تلقی شده است. ریاضت و انزوا در دین مردود است چرا که مانعی در جهت عدالت اجتماعی، حقوق خانواده و ایفای نقش اقتصادی محسوب می‌شود.

تسلیم مادیات نشوند و این عدم تسلیم منجر به کاهش فساد در جامعه نشود. وقتی فساد اقتصادی کم شود جامعه مسیر رشد را طی می‌کند. پس زهد نه برخلاف اقتصاد و اجتماع بلکه راهی برای کمک به این مسیر است. زهد، مانع انفاق را از سر راه نفس برمی‌دارد. انفاق به حیات اجتماع کمک می‌کند. پس زهد راهی برای تجدید حیات یک جامعه است و نمی‌تواند مانعی در جهت اقتصاد و اجتماع به حساب آید.

در یک کلام زهد نه به معنی عدم استفاده از دنیا بلکه به معنی عدم وابستگی و دل‌بستگی و شیفتگی به آن است.

به قول شاعر:

زهد آن نیست که تو صاحب چیزی نشوی زهد آن است که چیزی نشود صاحب تو

پی‌نوشت‌ها:

۱. الطرخی، الشیخ فالردین، مجمع البحرین، المحقق: الحسینی، السید احمد، انتشارات مرتضوی، المطبوعه، طرارت، ج ۲، ص ۷۵. ۲. انصاریان‌پور، علی و دیانت مقدم، سید عباس، تحلیل پرسش‌های اخلاقی از (معمومین ع) با روش اجتهادی، دفتر اول، حوزه علمیه قم، دفتر تبلیغات اسلامی، شعبه خراسان‌رضوی، خراسان‌رضوی، مرکز ملی پاسخگویی به سوالات دینی، ص ۱۶۶. ۳. همان، ۱۶۷ و ۱۶۸. ۴. الشیخ الکلینی، الکافی محقق/ المصحح، غفاری علی‌اکبر و محمد اخوندی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷. ۵. ص ۵، ج ۶۸. ۶. فقهی، آیه ۷۷. ۶. انصاریان‌پور، علی و دیانت مقدم، سید عباس، تحلیل پرسش‌های اخلاقی از (معمومین ع) با روش اجتهادی، دفتر اول، حوزه علمیه قم، دفتر تبلیغات اسلامی، شعبه خراسان‌رضوی، مرکز ملی پاسخگویی به سوالات دینی، ص ۱۶۹. ۷. وسائل‌الشیعه، ص ۸۰. ۸. الشیخ الکلینی، الکافی محقق/ المصحح، غفاری علی‌اکبر و محمد اخوندی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷. ۹. ج ۶، ص ۵۲۵. ۱۰. همان، ص ۵۲۶. ۱۱. انصاریان‌پور، علی و دیانت مقدم، دفتر عباس، تحلیل پرسش‌های اخلاقی از (معمومین ع) با روش اجتهادی، دفتر اول، حوزه علمیه قم، دفتر تبلیغات اسلامی، شعبه خراسان‌رضوی، مرکز ملی پاسخگویی به سوالات دینی، ص ۱۷۱.

زهر ابراهیمی

برای جمع میان قناعت در زندگی و زیاد خواستن از خدا، باید دانست که زیاد خواستن از خدا به معنی بزرگ ندانستن خواسته‌ها در برابر قدرت و کرم خداست و گاهی هم به معنی محدود نکردن خواسته‌ها به امور مادی یا به خود و دعا کردن برای دیگران یا نایمید نشدن از تأخیر استعجاب دعاست یا به معنای همه‌چیز از خدا خواستن حتی نیازهای کوچک است یا اینکه باید موقع دعا از خدا زیاد طلب کرد، اما در زندگی باید به مقدرات الهی قانع بود و به رضایت او دل سپرد.

بااین‌حال در موارد زیادی، بخصوص در دعا‌های اهل‌بیت(ع) رزق وسیع و کثیر از خدا خواسته شده است. بدین معنا که معانی فوق منافاتی ندارد که در برخی، ما از خداوند متعال رزق مادی دنیایی فراوان هم

درخواست کنیم؛ همچنان‌که اهل‌بیت این‌گونه درخواست‌هایی هم داشته‌اند در این صورت برای پاسخ به شبهه فوق باید گفت انسان باید مقام دعا را از مقام زندگی جدا کند. در موقع دعا همه خیرات دنیا و آخرتی را در خواست کند حتی رزق و روزی وسیع و کثیر طلب نماید و سعی کند شرایط لازم برای مستعجب شدن این‌گونه دعاها را فراهم کند؛ اما در طول زندگی و موقع مشاهده مقدرات الهی و نحوه پاسخگویی خدا به درخواست‌ها و دعا‌های او، در مقابل قضا و تقدیر الهی تسلیم بوده و راضی به رضای او باشد و به هر چه خدا برای او مقدر کرده قناعت کند و ناسپاسی و حرص و طمع را از خود دور سازد و بداند تمام خواسته‌های او حتماً پاسخ داده می‌شود، منتهی آن گونه که خدا صلاح می‌داند نه همیشه آن گونه که او می‌خواهد. چنان‌که حضرت علی(ع) می‌فرماید: «لَا تَبْتَغُكَ إِلَّاطَاءَ إِبْطَاءٍ، فَإِنَّ الْعَلِيَّةَ عَلَى قَدَرِ التَّيَبِّ، وَرِمَا أَجْرَتْ عَنْكَ الْإِبْطَاءَةُ لِيَكُنْ ذَلِكَ أَطْعَمَ لِأَجْرِ السَّالِ وَأَجَزَلْ لِعَطَاءِ الْأَمَلِ، وَرِمَا سَأَلْتَ الشَّيْءَ أَوْ تَوَاضَعْتَ وَابْتِغَيْتَ خَيْرًا مِنْ عَاجِلٍ أَوْ أَجَلًا أَوْ ضَرَفَ عَنكَ لَمْ أَوْ خَيْرٌ لَكَ، فَلَبَّزَ أَمْرٌ قَدْ قَلْبَتْهُ وَفِيهِ هَلَاكٌ دِينِكُ لَوْ أَوْتَيْتَهُ؛ هرگز نباید تأخیر

دعا تو را از مأیوس شدن، زیرا بخشش پروردگار به اندازه نیت (بندگان) است، گاه می‌شود که اجابت دهد که تا آخر می‌تواند تأجر و پاداش در خواست‌کننده بیشتر شود و عطای ازرومندان را افزون تر کند و گاه می‌شود چیزی را از خدا می‌خواهی و تو نمی‌دهد در حالی‌که بهتر از آن در کوتاه مدت یا دراز مدت به تو داده خواهد شد یا آن را به چیزی که برای تو بهتر از آن است تبدیل می‌کند، گاه چیزی از خدا می‌خواهی که اگر به آن برسی مایه هلاک دین

منابع مطالعاتی
۱. کتاب دعا در فرهنگ اسلام و آثار آن در اصلاح رفتار، نویسنده: ثریا اسادات حسینی، انتشارات هورین. ۲. کتاب آداب دعا، نویسنده: عبدالحسین طبیب، انتشارات: تبیان. ۳. کتاب آداب و فنون نیایش، نویسنده: رسول میرباری، انتشارات: مجاهدات ماندگار.
پی‌نوشت‌ها:
۱. حرعلی، محمد بن حسن، وسائل‌الشیعه، مؤسسه آل‌البیت، قم، ۱۴۰۹. ۲. همان، ص ۷۵. ۳. طوسی، محمد بن حسن، الامالی، تحقیق: موسسه بعثت، قم، دارالافتاء للطباعه والنشر و التوزیع، اول، ۱۴۱۴. ۴. ص: ۳۷۵. ۵. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الاخلاق، قم، الشریف الرضی، چهارم، ۱۴۱۲. ۶. ص: ۳۲۷. ۷. حرعلی، حسن بن علی ابن شعبه، تحف العقول، تحقیق: علی‌اکبر غفاری، قم، جامعه مدرسین حوزه، دوم، ۱۴۰۳. ۸. ص: ۷۵. ۹. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ۱۱۰ جلد، تحقیق: جمعی از محققان، بیروت، دار احیاء التراث العربی، دوم، ۱۴۰۳. ۱۰. ج: ۹، ص: ۳۱۲. ۱۱. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الاخلاق، قم، الشریف الرضی، چهارم، ۱۴۱۲. ۱۲. همان، ص: ۳۶۹. ۱۳. شریف رضی، محمد بن حسین، نهج‌البلاغه، تحقیق و تصحیح: صبحی صالح، قم، هجرت، اول، ۱۴۱۴. ۱۴. ص: ۳۹۱.

سیدحبیب حسینی رانای

برای مطالعه بیشتر:خرمشاهی، قوام الدین، «سوره فتح» در دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی، به کوشش بهاء الدین خرمشاهی، تهران: دوشستان- ناخیه، ۱۳۷۷. – صفوی، سلمان، «سوره فتح»، در دانشنامه معاصر قرآن کریم، قم، انتشارات سلمان اژده، ۱۳۹۶. – خلمه‌گر، محمد، مجموعه کامل ساختار سوره‌های قرآن کریم، قم، نشر نشر، چاپ اول، ۱۳۹۲.ش.

لازم به ذکر است اقوال در ترتیب نزول سوره‌های قرآن مختلف است. ۲. طباطبایی، محمدحسین، المیزان، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، ۱۳۹۰. ۳. همان، ص ۵۲۵. ۴. حدیبیه قرآنی را زندگی مکه بود که حدود بیست کیلومتر تا مکه فاصله داشت. ۵. فقهی، علی بن ابراهیم، تفسیر التفسی، محقق، مصحح، موسوی جزائری، سید طبیب، قم، دار الکتب، ۱۴۰۳. ۶. ج: ۳، ص: ۳۸۹. ۷. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع‌البیان، تهران، انتشارات خرسرو، ۱۳۷۷. ۸. ۱۶۶مکرم شیرازی، ناصر و جمعی از نویسندگان، تفسیر نمونه، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴. ۹. ص ۵. ۱۰. طباطبایی، همان، ج ۱۸، ص: ۵۵۱. ۱۱. مکرم شیرازی، همان، ج: ۲، ص ۶۰۷. ۱۲. بقیع ما تو را پیروزی آشکار می‌دهد (فتح/۱). ۱۳. تردید بخوانند از چشمان، هنگامی که در زیر آبی درخت (سدر در حدیبیه) با تو بیعت می‌کردند خشود گردید، پس آنچه را در ده‌لای آنها بود (از اخلاص و حسن نیت) دانست، در نتیجه بر آنان آرامش و اطمینان (قلب) نازل کرد و پیروزی نزدیکی (پیروزی خیر) را به آنها پاداش داد(فتح/۱۸) ۹. (این پیروزی اشیا) سست الهی است که پیش از این (تقدیر) در لوح محفوظ و جبرئیل در آسمان) گذشته است و هرگز برای سست خدا تبدیلی نمی‌یابی(فتح/۱۰) ۱۰. طبرسی، همان، ج: ۹، ص: ۱۱۱. ۱۱. باویه، محمد بن علی، نواب الأفعال، قم، دار الشریف الرضی للنشر، ج: ۱، ص: ۱۴۰۶. ۱۲. بحرانی‌هاشم بن سلیمان، البرهان، قم، مؤسسه بحثه، ۱۴۱۵. ۱۳. ج: ۵، ص: ۷۷، تفسیری، ابراهیم بن علی عاظمی، المصباح کفعمی (عنه‌الآلأمان) همان، ج: ۵، چاپ دوم، ۱۴۱۵. ۱۴. طبرسی، شیرازی، همان، ج: ۲۲، ص ۱۴. ۱۵. دفتر حفظ و نشر آثار آیتالله خمنه‌ای، تاریخ درج مطلب: ۱۶۹ تا ۱۴۰۳.ش.

مرکز ملی پاسخگویی به سوالات دینی